

Badalona i la guerra dels Segadors

Joan Rosàs i Reverter

«Pel juny la falç al puny» diu el vell adagi. Quan ve el mes de juny pensem, sense voler-ho, en sembrats d'or, en garbes d'espigues i en segadors. Quan parlem de segadors estem parlant d'història de Catalunya.

Va ser el 7 de juny de l'any 1640. Ho contava ben clar el vell himne:

«...Entraren a Barcelona
mil persones forasteres,
entraren com segadors
com érem en temps de sega.
De tres guardes que n'hi ha
ja n'han mort a la primera,
ne mataren el Virrei
a l'enfront de la galera,
mataren els diputats
i els jutges de l'Audiència;
anaren a la presó
donant llibertat als presos.
El Bisbe els va beneir
amb la mà dreta i l'esquerra
Bon cop de falç...»

Fóra curiós de contar aquí les mil anècdotes macabres o divertides d'aquell «Corpus de Sang». Fóra interessant de situar els fets en el seu context. Ens limitarem però a un estudi molt més simple. Anem a veure com va incidir la guerra dels segadors sobre Badalona.

D'aquesta guerra cal dir-ne, com de la majoria de les guerres, que tingué octava novena. Vull dir que esclatà com a conseqüència d'una sèrie de situacions calamitoses que ja venien de temps, i que dugué com a resultat la donació d'una

part de Catalunya a França gràcies a la política del rei Felip IV. Els deu anys de guerra són, **dins de tot**, un episodi anecdòtic en una situació general molt més complicada.

Insistim que cal no confondre la «guerra dels segadors» amb la seva jornada quasi mítica del «Corpus de Sang» i la seva

Soldat de la guerra dels segadors (dibuix del Llibre de Passanties del gremi d'argenters de Barcelona)

figura central d'en Pau Claris, amb la «guerra de successió» amb la no menys mítica diada de l'onze de setembre i la personalitat d'en Rafael de Casanova.

En la guerra europea dels Trenta Anys entre Àustria i França, els reis d'Espanya es posaren al costat dels seus parents austríacs. L'exèrcit reial s'allotjà durant 14 anys a Catalunya. Aquest exèrcit estava format per castellans, napolitans, valons... que consideraven Catalunya com terra estrangera (en aquells moments Espanya era encara una sèrie d'estats regits per un sol rei). Les tropes van cometre durant temps tota mena de malvestats pels pobles i per les masies del país, però no van ser capaços de defensar el castell fronterer de Salses que caigué en poder dels francesos. Aleshores els catalans, fent un esforç considerable, van armar un exèrcit i van reconquerir la plaça.

El comte-duc d'Olivares, en comptes de retirar l'exèrcit castellà, ja del tot innecessari, el va mantenir, intentant provocar una revolta que, un cop estroncada, serviria d'excusa per abolir les Constitucions de Catalunya i anexionaria el país a Castella. La revolta esclatà per diverses contrades i culminava el dia de Corpus del 1640 amb la mort violenta del Virrei, alter ego de la majestat de Felip IV.

Immediatament les tropes castellanques ataquen Catalunya, que s'ha de defensar aliant-se amb França. El president de la Generalitat, Pau Claris, instaura la república catalana, sota el patronatge del rei francès. Després d'una llarga guerra, Barcelona capitula amb la condició que siguin respectats els antics privilegis i constitucions. Malgrat tot, Catalunya no està en condicions de protestar quan el seu territori es convertirà en camp de batalla entre Espanya i França o quan pel tractat dels Pirineus es donarà el Rosselló i mitja Cerdanya a la nació veïna.

En aquesta situació hem de posar un fons de retrocés del comerç amb Amèrica, de davallada demogràfica, de fam en el sud i de pesta en el nord. La política imperialista del comte-duc topa arreu amb una forta crisi, i a Catalunya a més

amb una mentalitat medieval pactista i amb un ressentiment per l'arraconament polític i econòmic del país. Quan Olivares voldrà fer intervenir Catalunya en els afers americans, les colònies hauran deixat de ser una mina per convertir-se en un problema i els catalans hi giraran l'esquena. Catalunya s'aferrarà a una legalitat que li garanteixi la seguretat política, però que serà econòmicament catastròfica. Més tard, el govern de Madrid, escarmentat, serà el primer en defensar aquesta legalitat pactista i foral, enfront dels catalans que, en el desenrotllament, econòmic de finals del s. XVII, demanaran una política econòmica reformista del govern central.

Malauradament no tenim a l'abast documentació ni estudis sobre la Badalona del segle XVII per poder tenir una visió de les repercussions econòmiques i socials de la guerra, i ho hem de deduir dels esdeveniments polítics i de la curiosíssima crònica de Sant Jeroni de la Murtra.

En una situació caòtica, amb la terra poblada de bandolers i de calamitats, una de les qüestions més espinoses, i la que de fet féu esclatar la revolta fou la de l'hostalatge de les tropes. Si el veïnat de Madrid es va haver d'amagar davant del pas dels seus propis soldats, pensem quina seria l'actuació d'aquests en un territori estrany com era Catalunya. Les despeses del seu manteniment i la càrrega de les seves vexacions requeia damunt les masies, ja prou depauperades per la situació del moment.

El virrei, sempre fidel al poder central, s'inhibia davant les protestes dels pagesos: calia mantenir com fos l'exèrcit castellà.

Sabem que abans de la revolta s'allotjaven a Badalona 60 soldats amb els seus cavalls. Tocava, doncs, a un soldat i un cavall per cada dues cases aproximadament. Això, en aquell moment, no era fàcil de mantenir, i menys pensant que els soldats es feien tractar com a reis, i la situació es perllongava mesos i mesos. Per evitar protestes, que sorgien arreu, el virrei féu una jugada magistral. Va prometre castigar

els excessos dels soldats sempre que els badalonins els seguissin mantenint de franc, i va assegurar que treuria les tropes de la vila si firmaven un paper declarant que estaven ben contents d'allotjar l'exèrcit. Quan els del consell es van adonar de l'enganyifa, van protestar, però tot fou endebades; els badalonins van haver de seguir engreixant l'exèrcit durant molt de temps.

Pel maig del 1640 ja hi hagué una insurrecció dels pagesos del Vallès, que van perseguir els soldats, fins a fer-ne una gran mortaldat en arribar als —aleshores— boscos de Sant Jeroni de la Murtra. Diuen que al cap d'un mes no es podia passar per allà de fortor que feien els cadàvers. Fou probablement en aquest moment quan una dotzena de capitans castellans es refugiaren a Sant Jeroni. El monestir fou escorcollat per un escamot de pagesos, que no els pogué trobar, i se n'anà a buscar uns altres refugiats a ca l'Alemanya. A la nit van acompanyar els capitans fins al palau del Comte de Santa Coloma, que era el Virrei.

La crònica ens descriu ben clarament la política del monestir durant la guerra. Mentre va manar el rei Felip IV, les relacions amb el Comte de Santa Coloma foren immillorables, i «així que arribà en Barcelona lo govern del Rey de Fransa procurà lo P. Prior introducirse ab los que governavan, lo que conseguí molt fàcilment». Amb tot això el que pretenia el monestir era cobrar els deutes i les pensions

que no es pagaven per causa de la guerra.

El 27 de febrer de 1641 moria a Barcelona en Pau Claris. Volem aquí reivindicar la seva figura per a la nostra ciutat.

Certament no era badaloní, però estigué vinculat a Badalona. Aquí teníem la magnífica masia de la seva família, can Claris, que després d'un calvari d'especulació va desaparèixer, vergonyosament, una nit de fosca.

Probablement fou ell aquell micer Claris que estigué desterrat a Sant Jeroni de la Murtra per haver defensat un pagès. Si tenim en compte que en Claris era —com tots els antics president de la Generalitat— canonge, i que estava vinculat a Badalona, veurem que no podia ser un altre el desterrat defensor de pagesos del monestir de la Murtra.

Ben poques notícies positives podem donar de Badalona en aquests moments; cal endevinar però una maltempsada econòmica i una intervenció activa en la guerra.

Les despeses de la manutenció dels soldats no es repartirien arbitràriament, sinó segons unes condicions clarament estipulades. Mig segle més tard, en un cas semblant, el Consell de Badalona pren «resolució y determinació per los medis de assistir y pagar dits soldats fent un tall general ab la disposició com se acostuma y estifa en la vila de Badalona». Queda

Masia badalonina de Can Claris, propietat de la família d'en Pau Claris, que recentment una "nit de tempesta" la va fer desaparèixer.

clara, doncs, la existència d'uns costums en la manera de pagar els desembossos de la guerra. La crònica de Sant Jeroni ens parla constantment de moments de crisi i de recursos a mesures extraordinàries per poder mantenir l'economia del convent.

Durant el setge de Barcelona per les tropes de Felip IV, l'any 1651, la cavalleria va fins a Sant Jeroni i troba el monestir sense cap frare, però ple de gra que havien portat els veïns de Badalona, Santa Coloma i Sant Andreu. Això vol dir que malgrat els planys dels pagesos hi havia anys de bona collita; però vol dir també que el blat estava molt poc segur a les masies i calia amparar-lo en el sagrat dels convents.

Els soldats varen carregar tres-centes mules amb els forments, van aixecar-ne rebut i van prometre pagar-ho. Però quan els pagesos veieren que se'ls enduien el que era d'ells, els van atacar des del bosc que aleshores voltava Sant Jeroni, vam fer fugir els soldats i tornaren els sacs de blat al monestir.

Els badalonins, veient que els castellans no gosaven tornar, van refiar-se, fins que aparegueren els soldats del rei de França i s'ho endugueren tot. Veiem, doncs, reproduir-se a Badalona les situacions generals durant la guerra dels segadors. Va desaparèixer la roba i l'aram de la cuina, el pa s'efumava en sortir del forn i «lo saller mai se tancava y tots bebian a son gust, y umplian las cadabasas, y succehia muchas vegades deixar la xeta uberta, causa de que se perdés molt vi». I el mateix que passava a Sant Jeroni podem comptar que passava, en petita escala, a les cases de Badalona. La mateixa rectoria de Reixac va ésser completament cremada entre les tropes dels dos bàndols.

Desconeixem també l'actitud política dels badalonins, i hem de veure que respon més a motivacions econòmiques que no pas d'altra mena (el prior de Sant Jeroni negocia amb els qui manen per tal de cobrar les rendes; els pagesos ataquen els soldats que els prenen la collita...). Cal pensar però en un cert sentiment anti-castellà (considerem que Catalunya

està en guerra amb Castella) sense que això comporti una simpatia pel francès. França és un mal menor, que serveix per defensar-se de Felip IV.

S'acurava els monjos de Sant Jeroni d'ajudar els francesos contra el rei d'Espanya. Encara que ells ho negaran quan Catalunya tornarà a estar en mans dels espanyols, sabem que les tropes catalano-franceses s'allotjaven constantment en el monestir (els mateixos monjos se'n queixen) i anaven d'allí fins a Montalegre amb el botí que prenien als castellans.

També sabem que totes les cartes que arribaven de Castella, malgrat fossin del mateix General de l'Ordre, s'enviaven sense obrir-les al Virrei francès, i s'empresonava els qui les portaven.

La situació no s'acabarà amb la guerra, i els pagesos es revoltaran una i altra vegada quan veuran convertits els seus sembrats en camps de batalla entre castellans i francesos. És curiós l'episodi en què uns pagesos revoltats es menjaren el dinar dels monjos de la Murtra l'any 1687.

Si avui hem tractat la guerra dels Segadors, malgrat les poques notícies que en tenim pel que toca a Badalona, és perquè és en ella quan per primera vegada, i per raons ben complexes, es desvetlla el sentiment nacionalista català enfront de l'hegemonia de Castella.

BIBLIOGRAFIA

Cuyàs i Tolosa, Josep M.: «La Badalona del segle XVIII», pàg. 37. Amistat, Butlletí del Museu Municipal n.ºs. 86, 90, 96 i 105. «Resumen histórico del Monasterio de San Jerónimo de la Murtra» 1.ª ed. 1943. «El Matí», 16-VIII-1933.

Reglà, Joan: «Els virreis de Catalunya», ed. Vicens Vives, Barna. 1970.

Vicens Vives, Jaume: «Aproximación a la historia de España», ed. Vicens Vives, Barna. 1970.

Soldevila, Ferran: «Resum d'història dels Països Catalans», ed. Barcino, Barna. 1974.